

LECTURA EXPLICATIVĂ, MODALITATE DE RECEPTARE A TEXTULUI DE CĂTRE STUDENȚII STRĂINI ÎN PROCESUL STUDIERII LIMBII ROMÂNE

EXPLANATORY READING, A MODALITY OF RECEPTION OF THE TEXT BY FOREIGN STUDENTS IN THE ROMANIAN LANGUAGE LEARNING PROCESS

Șerif ȘIMȘEK,
doctorand,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Abstract: *The article refers to the explanatory reading as a modality of reception of the text by foreign students in the Romanian language learning process. The author presents the algorithm of the explanatory reading – (1) full or fragmented reading of the text; (2) new words identification and explanation; (3) main ideas identification and the plan of the text; (4) the main meaning of the text– and proposes different exercises that can be used in the process of working with the text.*

Keywords: *competence, reading competence, explanatory reading, vocabulary, logical unit, main idea, plan of the text.*

Lectura explicativă este un complex de metode utilizate, cel mai des, probabil, în receptarea textelor, asigurând profesorilor un cadru optim de dezvoltare a competenței lectorale la studenții străini care învață limba română. Acest tip de lectură include conversația, explicația, demonstrația, povestirea, jocul de rol etc., urmărind „citirea textului în vederea înțelegerii lui” [3]. Studenții sunt puși în situația de a descoperi ei înșiși ideile textului pe care îl citesc, de a formula concluzii personale, de a decoda sentimentele și trăirile pe care le transmit textul. Conform studiilor de specialitate, acest tip de lectură trebuie înțeles, în primul rând, „ca o explicație de gradul I, care constituie un prim nivel al studiului textului. Ea constă în explicarea și înțelegerea textului în literaritatea lui, aceasta presupunând contactul cu opera literară (fie prin lectura model a profesorului, fie prin lectu-

ra prealabilă a textului de către elev, lectură care asigură perceperea globală a textului supus investigației), explicarea cuvintelor și expresiilor (fie de către profesor, fie de către elevi cu ajutorul dicționarelor). Ea constituie condiția prealabilă a activității de comentare și interpretare a textului” [2; 53]. În alt sens, întâlnit în special în studii franceze, explicarea de text este egală cu analiza literară.

În cele ce urmează, vom studia conceptul de lectură explicativă raportându-ne la primul sens pe care l-am menționat. Este vorba de citirea integrală sau pe fragmente a textului, însoțită de explicarea unor termeni și sintagme, cu extragerea și formularea ideilor principale.

În procesul de studiere a limbii române de către studenții străini, acest tip de lectură are un rol deosebit în perioada incipientă de formare a competenței lectorale. Este vorba de „etapa

receptivă”, când cititorul „își formează deprinderi de citire corectă, își îmbogățește vocabularul și își însușește limbajul ca mijloc de comunicare” [1; 156]. Tehnicile de lucru utilizate la această etapă sunt explicarea și înțelegerea literalmente a textului, preceperea globală a textului supus investigației, explicarea cuvintelor și expresiilor. În articolul *Tehnici de antrenament al lecturii*, Liuba Oblejan enumeră mai multe modalități de lucru cu textul la etapa formării competenței lectorale incipiente: analiza vocabularului (identificarea titlului și a autorului, exploatarea titlului, folosirea cuvintelor-cheie, îmbogățirea vocabularului pe parcursul lecturii); lectura selectivă (deducerea sensului unui cuvânt compus, atragerea atenției asupra cuvintelor polisemantice); lectura de înțelegere a textului (lectura „model”, lectura în gând/independentă, formularea sau răspunsul la întrebări, lectura selectivă, revenirea/recitirea, lectura reflexivă, lectura în lanț, lectura repetată, lectura-ecou, lectura pe roluri etc.) [4; 162-163].

Algoritmul lecturii explicative se constituie din următorii pași de bază: (1) lectura (integrală sau pe fragmente) a textului; (2) identificarea și explicarea cuvintelor noi, integrarea acestora în enunțuri proprii; (3) identificarea ideilor principale și alcătuirea planului de idei; (4) desprinderea mesajului lecturii.

(1) Lectura textului se realizează prin citirea integrală model (efectuată fie de profesor, fie de studenții care au deprinderi de lectură corectă și expresivă) sau prin citirea pe fragmente (care impune ca activitate prealabilă identificarea unităților logice, iar aceasta se face de la început, motivat, de către profesor, apoi de către profesor și stu-

denți, pentru ca, în final, studenții să fie ei înșiși capabili să desprindă aceste unități). Dacă la nivelurile începătoare de studiere a limbii mai potrivită este lectura integrală a textului de către profesor, odată cu avansarea în procesul de învățare, modalitățile de primă lectură a textului pot fi diversificate, implicând capacitatea cursanților de a urmări și reconstitui un discurs coerent. De exemplu:

a) *Reconstituirea textului din fragmente citite separat*. Profesorul împarte în prealabil textul în fragmente (e bine ca un fragment să corespundă unei unități logice, astfel acestea vor putea fi utilizate și la etapa identificării ideilor principale). Fiecare fragment e scris pe o fișă aparte. Studenții vor lucra în grupuri de câte 3-4. Fiecare grup va primi câte un set de fișe cu fragmentele (amestecate) ce alcătuiesc textul, având sarcina să reconstituie textul, aranjând fragmentele în ordinea corectă. Totodată, înainte de a începe acest exercițiu, profesorul poate formula o sarcină didactică prin care să vizeze un anumit aspect al textului citit (să stabilească tema textului, să găsească 3-4 cuvinte-cheie etc.). Prin această sarcină, s-ar putea da un indiciu sau o sugestie în ceea ce privește consecutivitatea fragmentelor. După ce studenții realizează sarcina de reconstituire, se compară textele obținute; fiecare grup argumentează ordinea aleasă. Textul restabilit corect poate fi citit în glas, în lanț, de mai mulți studenți.

b) *Completarea textului cu fraza lipsă*. Profesorul pregătește din timp pe fișe de lucru textul care urmează să fie citit, scoțând într-o coloană separată unele fraze din text și lăsând spații libere numerotate în locul acestora:

1 _____ Text texttexttext
2 _____ Text texttexttexttext
3 _____ Text texttext 4 _____ Text
texttexttext 5 _____

- A Frază lipsă în text
- B Frază lipsă în text
- C Frază lipsă în text
- D Frază lipsă în text
- E Frază lipsă în text.

Studentii, lucrând individual sau perechi, trebuie să completeze spațiile goale din text cu frazele plasate mai jos de text și să scrie litera din dreptul frazei în spațiul corespunzător. Profesorul poate să pună cu o frază mai mult decât numărul de spații goale, atenționând studenții că o frază este de prisos. După ce se completează textele, se verifică variantele obținute, studenții argumentându-și opțiunea. În cele din urmă, textul poate fi citit integral. Realizând astfel de exerciții, studenții se vor obișnui să acorde atenție coerenței unui text, să urmărească legătura dintre idei.

(2) Identificarea și explicarea cuvintelor noi, integrarea acestora în enunțuri proprii. Explicarea cuvintelor necunoscute este o componentă a studiului textului, fără clarificarea sensului propriu și figurat al termenilor și expresiilor nefiind posibilă înțelegerea și comentarea textului. Această activitate constituie și un prilej de a îmbogăți vocabularul și implicit sfera de cunoștințe și reprezentări ale studenților. În explicarea cuvintelor și expresiilor necunoscute trebuie să se țină seama de câțiva factori: numărul și importanța lor pentru înțelegerea textului; activizarea studenților în procesul de explicare (prin utilizarea dicționarelor, prin sinonime sau antonime etc.); introducerea cuvintelor și expresiilor în vocabularul activ al studenților; înțelegerea valențelor

expresive ale cuvintelor și expresiilor în context, a funcției conotative a limbajului.

În funcție de numărul și importanța cuvintelor necunoscute în cadrul textului, acestea se explică fie în timpul activităților pregătitoare, fie ca urmare a lecturii pe fragmente. Dacă lucrul cu cuvintele noi are loc la etapa pregătitoare, e important ca aceste cuvinte să fie notate pe tablă de profesor și în caiete de către studenți pentru ca aceștia din urmă să le perceapă grafic și auditiv. Explicațiile se dau fie de către profesor, fie de către studenți ajutați de profesor.

În cazul explicării cuvintelor ca urmare a lecturii pe fragmente, e bine ca toate cuvintele noi să fie evidențiate/sublinate în fișele ce conțin aceste fragmente. Explicarea lor se poate face prin utilizarea glosarelor pregătite din timp de către profesor. Se pot utiliza variat două tipuri de glosare:

a) *glosarul complet* – este dat cuvântul nou și definiția acestuia:

cuvânt nou – definiție;

cuvânt nou – definiție;

cuvânt nou – definiție;

b) *glosarul incomplet* – se dă doar definiția, iar studenții trebuie să găsească în text (printre cuvintele evidențiate) cuvântul explicat:

_____ – definiție;

_____ – definiție;

_____ – definiție.

Profesorul va decide în ce tip de glosar va include cuvântul nou în funcție de dificultatea acestuia. Totodată, unele cuvinte noi pot să nu fie incluse în glosare, studenților propunându-li-se să deducă sensul acestora din context.

Introducerea cuvintelor și expresiilor în vocabularul activ al studenților presupune organizarea unor exer-

ciții adecvate care să-i stimuleze pe aceștia în construirea de texte cu cuvintele și expresiile nou-învățate. Este necesară însă o tratare diferențială a cuvintelor și expresiilor, în funcție de locul lor în vocabularul limbii române și de expresivitate. Se pot utiliza diferite tipuri de exerciții ce urmăresc însușirea cuvintelor și expresiilor noi. Iată câteva exemple:

a) *Completează fiecare propoziție alegând cuvântul potrivit din boxă:*

cuvânt nou	cuvânt nou	cuvânt nou
cuvânt nou	cuvânt nou	cuvânt nou

1. _____ propoziție de completat.
2. Propoziție de completat _____.
3. Propoziție de completat _____ propoziție de completat.

b) *Încercuiește cuvântul potrivit:*

1. _____ Propoziție
propozițiepropozițiecuvânt nou/
cuvânt nou.

prima jumătate a expresiei
prima jumătate a expresiei
prima jumătate a expresiei

O modalitate uzuală de verificare a înțelegerii și însușirii cuvintelor noi este utilizarea acestora în enunțuri alcătuite de către studenți. În explicarea cuvintelor necunoscute este necesar să se țină seama de faptul că „valoarea *denotativă* a vocabularului nu are o realitate independentă de valoarea lui *conotativă* dată de context, de faptul că vocabularul nu ne interesează în studiul textului literar decât în măsura în care poate ajuta la înțelegerea literară a textului” [2; 59-60]. Sensul indirect al cuvintelor trebuie explicat printr-o discuție, profesorul aducând exemple de diferite contexte de utilizare a acestor lexeme cu valoare conotativă.

2. *Cuvânt nou/cuvânt nou*propoziție propozițiepropoziție.

3. Propoziție propozițiecuvânt nou/cuvânt noupropoziție propoziție.

c) *Unește fiecare cuvânt cu sinonimul/antonimul lui* (ordinea sinonimelor/antonimelor nu trebuie să coincidă cu ordinea cuvintelor noi):

<i>cuvânt nou</i>	sinonim
<i>cuvânt nou</i>	sinonim
<i>cuvânt nou</i>	sinonim
<i>cuvânt nou</i>	sinonim

<i>cuvânt nou</i>	antonim
<i>cuvânt nou</i>	antonim
<i>cuvânt nou</i>	antonim
<i>cuvânt nou</i>	antonim

d) Atunci când se învață expresii frazeologice noi sau proverbe/zicători, studenților li se poate propune să unească jumătățile expresiilor:

a doua jumătate a expresiei
a doua jumătate a expresiei
a doua jumătate a expresiei

(3) Identificarea ideilor principale și alcătuirea planului de idei.

Această etapă a lecturii explicative se poate realiza utilizându-se fragmentele de text propuse pentru prima lectură. Studenții vor reciti succesiv aceste fragmente și vor încerca să identifice ideea principală pentru fiecare unitate logică. Se pot utiliza diferite modalități de identificare a ideilor principale:

- profesorul formulează câte 2-3 întrebări pentru fiecare unitate logică, iar studenții deduc ideea principală răspunzând la aceste întrebări;
- studenților li se propune mai întâi să identifice cuvintele-cheie pentru fiecare unitate logică,

apoi, cu ajutorul profesorului, ei formulează ideile principale;

- profesorul pregătește din timp câte trei variante de idei principale pentru fiecare unitate logică; lucrând în grup, studenții trebuie să aleagă ideea adecvată și să-și argumenteze alegerea.

După ce este formulată ideea principală pentru fiecare unitate logică, se alcătuieste planul de idei al textului. Conform acestui plan, studenții vor povesti textul, formându-și deprinderi de expunere coerentă a unui discurs în limba română.

(4) Desprinderea mesajului lecturii se face prin realizarea unei conversații generalizatoare. Înainte de această conversație, se poate verifica nivelul de înțelegere a textului citit prin utilizarea exercițiilor de tipul *adevărat – fals*. Pentru fiecare unitate logică, studenților li se propun 1-2 afirmații, aceștia având sarcina de a indica în dreptul fiecărei afirmații litera A (adevărat) sau F (fals). Fiecare alegere trebuie să fie argumentată cu referire la text. Prin acest exercițiu,

se inițiază, de fapt, conversația generalizatoare. Capacitatea de sinteză poate fi stimulată prin folosirea *metodei ciorchinelui*, care evidențiază conexiunile dintre ideile prezentate, stabilește noi asociații între acestea și dezvăluie noi semnificații.

În concluzie, putem afirma că lectura explicativă presupune procesarea de adâncime [5] a unui text, studenții având o atitudine mentală activă în raport cu obiectul studiat. Astfel, în procesul de studiere a limbii române, studenții străini se obișnuiesc cu diferite tipuri de lectură, dezvoltându-și competențele lectorale și comunicative. Lucrând în acest mod cu textul, studenții învață să citească corect, fluent și conștient texte literare și nonliterare, obișnuindu-se atât cu *lectura de informare* (care îi ajută să cunoască tezaurul literar și cultural românesc, dar și să selecteze informații pe diferite teme privitoare la realitatea cotidiană), cât și cu *lectura de plăcere* (pe care o savurează atunci când înaintează în studiul limbii române).

Referințe bibliografice

1. Barbăneagră A. Procesul didactic de formare a competențelor lectorale la studenții alogeni. În: Modernizarea învățământului preuniversitar și universitar în contextul integrării europene. Materialele conferinței științifice. Chișinău, 2009, p. 152-158.
2. Goia V., Drăgoțoiu I. Metodica predării limbii și literaturii române. București: Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1995.
3. Norel M. De la lectura explicativă la lectura predicativă. În: Limba Română, 2011, nr. 1-2. Pe: <http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1119> (accesat 28.10.2014).
4. Oblejan L. Tehnici de antrenament al lecturii. În: Modernizarea învățământului preuniversitar și universitar în contextul integrării europene. Materialele conferinței științifice. Chișinău, 2009, p. 158-163. Petty G. Profesorul azi. Metode moderne de predare. Coordonator traducere: A. Țepelea. București: Atelier Didactic, 2007.

